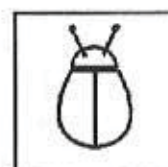
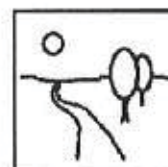
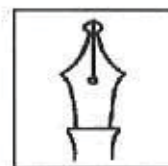
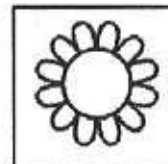

België - Belgique
P.B.
3960 BREE
12/2573

erica

driemaandelijks contactblad
van de werkgroep
limburgse natuurgidsen v.z.w

**Thomassen Leo - Cuppens
Reinhilde**
Velmerlaan 12
3806 Velm - St. Truiden

december 2004

dit is nummer 4
van de 32ste
jaargang

verantwoordelijke uitgever:
T. Dreesen
Neeroeterenstraat 53
3680 Opoeteren

kantoor van afgifte
Bree 01

32ste jaargang nr 4

Winternummer 2004

van de Werkgroep

Limburgse Natuurgidsen VZW

Lid van Natuurbeschermingsactie

Limburg (NAL)

Voorzitter: Leo Thomassen
Velmerlaan 12
3806 Velm St.-Truiden
Tel: 011/688811
e-mail : leo.reinhilde@pi.be

Secretaris: Marcel Lemmens
Hoefstadstraat 84
3600 Genk
Tel : 089/356057
e-mail : marcel.lemmens@skynet.be

CVN-Limburg: Petra Haesen
Groene Huis Bokrijk
tel: 011/265482
fax: 011/265455
cvn_limburg@hotmail.com

Natuur-Informatie-Punt (NIP) 011265486
NIP.limburg@tijd.com

Tijdschrift Erica

Samenstelling:
Theo Dreesen
Neeroeterenstraat 53
3680 Opoeteren
Tel: 089/86 43 54
Theo.Dreesen@tiscali.be

Ledenadministratie :
Cécile Ulenaers
Steenweg op Linde 66
3990 Peer
Tel: 011/79 13 84

Abonnementen:
7€ storten op
235-0010248-75
v/d Limburgse Natuurgidsen VZW

Laatste hoekje

Dit is het laatste nummer van de 32e jaargang. Ik wil dit laatste hoekje gebruiken om iedereen te danken die me geholpen heeft om deze jaargang weer in je bus te krijgen: Leo, Marleen, Marc, André, Hugo, Chris, Cécile en alle vrienden die ik in de gauwte vergeten ben.

Aan hen in het bijzonder en aan alle natuurgidsen een zalig en vredevol Kertmis en een zegenrijk en gelukkig nieuwjaar.

Voor u allen dit vers van Erik Stynen als wens voor het nieuwe jaar.

Heb jij nog dromen,
dingen waarvoor je leeft?
Ik moest wel even nadenken
en toen zei ik langzaam: ja II
Maar mijn dromen zijn veranderd
met de jaren.
Toen ik klein was,
wilde ik groot zijn.
Ik wilde dingen doen
die ik nog niet kon.
Ik droomde dat iedereen goed was,
maar ik zag de oorlog van dichtbij.
Ik wilde altijd meer,
maar als ik het had,
was ik er niet gelukkiger mee.
Toen ontdekte ik
de kleine dingen van elke dag,
de schoonheid van een bloem,
een vogel in de lucht,
een luisterend vriendenhart,
te gewoon om krantennieuws te zijn,
te kwetsbaar voor het grote publiek,
maar belangrijk om gelukkig te zijn.
Oor zijn voor wie vraagt,
oog zijn voor wie wil zien,
vriend zijn voor wie eenzaam is,
mond zijn voor wie hulpeloos is,
warmte zijn voor wie kou heeft,
geborgenheid zijn voor wie hunkert,
brood zijn voor wie honger heeft,
thuis zijn voor wie dwaalt.
Gewoon er zijn
Voor wie me nodig heeft.

Het is zover, wij kunnen weer terugkijken op toch weer een vrij goed gevulde agenda in 2004.

Er werden cursussen Natuur-In-Zicht georganiseerd, in Hasselt, Voeren, Bree en Gingelom, de vormingsactiviteiten, bij de honderd uren, hadden weer ruime belangstelling.

Onze medewerkster Petra zette vakantiecursussen op in Voeren en de Maasvallei en nieuw voor dit jaar waren de twee cursussen natuurgids voor andersvaliden waaraan 40 natuurgidsen deelnamen. Uiteraard waren er ook de twee cursussen natuurgids in Bokrijk op donderdag en zaterdag. Wij willen hierbij dan ook al de medewerkers die zich vrijwillig ingezet hebben om deze programma's uit te voeren van harte danken.

Op 4 december werden 35 nieuwe natuurgidsen gediplomeerd die sedert februari de opleiding kregen om een bijdrage te leveren tot de ontwikkeling van het natuur- en milieubesef in Limburg.

De natuurgids heeft een opdracht te vervullen. Deze opdracht beperkt zich niet tot het af en toe begeleiden van wandelingen. De natuurgids draagt de boodschap uit van bewondering en respect voor de natuur en het milieu. Limburg heeft de kaart van de natuur getrokken en gedeputeerde Frank Smeets zei nog bij de diplomering dat wij moeten zorgen dat de vele soorten waaraan Limburg rijk is in stand moeten gehouden worden. De natuur moet zich goed voelen in Limburg en daarvoor kunnen natuurgidsen een vooraanstaande rol spelen.

Misschien hebt u deze Erica nog niet helemaal open geplooid, want er zit een extraatje in. Ik bedoel niet het overschrijvingsformulier dat u uitnodigt om ook in 2005 trouw te blijven aan Erica en dat vinden wij belangrijk, maar wel de gekleurde bladzijde met een uitgewerkte natuurwandeling.

Wij hebben dit te danken aan onze Nederlandse collega's natuurgidsen waarvoor wij hen zeer dankbaar zijn. Wij streven er inderdaad naar om Erica wat aantrekkelijker te maken en wij hopen dat, met het invoegen van deze gekleurde wandelingen, wij meer mensen zullen bereiken. Dit is een eerste initiatief dat wij volgend jaar zullen verder zetten. Afhankelijk van de financiële mogelijkheden hopen wij nog verder te kunnen om ons tijdschrift te moderniseren.

Wij zijn dus van plan om niet te blijven staan maar om vooruit te gaan en vooruit te kijken. Wij kijken naar de feestelijke jaarvergadering van de Limburgse natuurgidsen op 8 januari 2005. De Werkgroep Ecologie Tessenderlo nodigt ons uit in het 'Schoor' en de rijke natuur in de omgeving van het vernieuwde 'Bosmuseum Gerhagen'. Alle informatie hierover vindt u verder in dit nummer. Wij zullen blij zijn ook u daar te ontmoeten.

Wij kijken naar de jaarlijkse LIKONA contactdag op 15 januari 2005 in Diepenbeek. De plaats waar iedere natuurgids die méér wil weten over de natuur zeker moet naartoe gaan.

Wij kijken ook nu al naar het educatieve aanbod volgend jaar. Zeker komen er cursussen Natuur-in-Zicht in Hasselt en Tessenderlo, wellicht ook nog één in het noorden en één in het zuiden van de provincie. De cursussen natuurgids in Bokrijk starten opnieuw de eerste donderdag en de eerste zaterdag van februari en in 2005 is er opnieuw een cursus 'Haspengouwsgids' die zal gegeven worden in Nieuwenhoven (Sint-Truiden)

Erica houdt u verder op de hoogte van het educatieve aanbod en de 'Vormingsactiviteiten' waar ook nieuwe onderwerpen zullen aan bod komen. De moeite waard dus om verder Erica te ontvangen.

Rest mij alleen nog u allen een vredig Kerstmis en een voorspoedig 2005 te wensen.

Leo

Abonnement Erica

In dit nummer zit weer zo'n vervelend stortingsformulier. Je zult merken dat we de minimumprijs lichtjes verhoogd hebben, 7€ i.p.v. 6.5€. Maar daarvoor krijg je ook wat extra: in elk nummer vind je nu een voetspoor in veelkleurendruk. Het is een dagwandeling in een schitterende omgeving uitgestippeld door onze Nederlandse vrienden van "De Natuurgids". Heb je eens een van deze tochten gelopen, dan raak je er aan verslaafd. En dat voor een halve euro meer!

Feestvergadering 2005

Op zaterdag 8 januari 2005

In het

Buurthuis 'De Kriekel'

Schoterweg

Schoot-Tessenderlo

Contactpersoon Marleen Tavernier, tel: 013 66 14 77

Programma:

9.30 uur Aankomst en koffie

10.00 uur Verwelkoming

Voordracht over het natuurgebied en bosmuseum 'Gerhagen'

12.00 uur lunch

voor € 2,50 wordt u een vorstelijke lunch aangeboden:

soep, koffie, thee, wijn

brood, beleg, zuur en zoet

14.00 uur Wij rijden samen met de auto naar de parking van Gerhagen.

Onder begeleiding van natuurgidsen brengen wij een bezoek aan het vernieuwde Bosmuseum en wandelen wij in het natuurgebied Gerhagen.

16.00 uur Einde van de wandeling

Gelegenheid tot nakaarten in een horecazaak in de omgeving van het Bosmuseum.

“Een vat vol dualiteiten”

Tessenderlo: industriegemeente en groen vakantieoord.

Tessenderlo is door iedereen gekend als industriegemeente. Langs de autostrade en het kanaal ligt er een vrij belangrijk industriepark (sinds 1958). Maar er is ook het gebied Schoonhees vlak bij het centrum. Hier staan enkele belangrijke chemische bedrijven. De inplanting is historisch gegroeid en heeft al heel wat debatten uitgelokt. Enerzijds zorgen deze bedrijven voor heel wat werkgelegenheid, anderzijds zorgen zij voor heel wat milieuproblemen (zowel historische als nieuwe vervuiling).

Sinds eind jaren zestig draagt Tessenderlo de titel “Groen Vakantieoord” in haar vaandel. In het westen van de gemeente (5139ha) ligt er immers een vrij groot aaneengesloten natuurgebied (± 1200 ha). In dit gebied werd al voor de jaren 60 gronden aangekocht door gemeente en provincie. Voor de titel “Groen Vakantieoord” te bekomen werd o.a. binnen dit gebied een 33ha groot broedgebied afgebakend. Voor het beheren van dit natuurgebied werd binnen de VVV de werkgroep natuurbescherming Tessenderlo opgericht. Deze vereniging groeide uit tot een zelfstandige vereniging: de Werkgroep Ecologie Tessenderlo vzw (WET).

Tessenderlo: van Tehs-wandra tot Tessenderlo (Looi)

De Eburonen worden als de eerste bewoners van Tessenderlo beschouwd. Later kwamen de Toxandri. De naam Tessenderlo zou afkomstig zijn van Thes-wandra (naar het zuiden trekkende wandelaars – Germanen). In het Latijn werd het woord vervormd via Texuandri tot Toxandri. Alles draait rond de tekst: Taxandria locus – verzamelplaats voor zuidwaarts trekkende krijgsbenden. Het achtervoegsel lo komt hier van locus en niet van lo(bos).

Het gebied Toxandria werd later verdeeld onder de graaf van Loon en deze van Leuven. De graaf van Loon zorgde ervoor dat op de grens van zijn gebied de abdij van Averbode gesticht werd in 1134. Al snel zorgden de Norbertijnen voor de uitbreiding van hun gebied in twee richtingen en werden ze echte grootgrondbezitters.

De abdij van Averbode kreeg in 1135 Tessenderlo als eerste parochie in bezit. Vanaf toen tot 1834, bijna zeven eeuwen lang, zouden norbertijnen van Averbode pastoor in Tessenderlo zijn. De abdij moest voor huisvesting van de parochiegeestelijkheid zorgen en bouwde in 1664 de pastorie, nu dekenij. Averbode richtte de woning op in de haar kenmerkende Brabantse renaissance met een opvallend kleurcontrast tussen de rode baksteen

en de witte zandsteen van de decoratieve onderdelen.

De monumentale, gotische Sint-Martinuskerk werd gebouwd in één eeuw, van 1379 tot 1479

en beheerst sindsdien het Centrum van Tessenderlo. Het koordoksaal, ook jubee genoemd, werd omstreeks 1525 opgericht in Laatgotiek. Het monument is in zachte kalksteen van Avesnes en rust op acht zuilen in Doornikse hardsteen.

De abdij van Averbode had naast het patronaatsrecht ook het recht om tienden, een kerkelijke belasting, te innen. De landbouwers waren aanvankelijk verplicht het tiende deel van de oogst af te staan voor onderhoud van kerk, pastoor en pastorie. Er waren diverse tiendenschuren in Tessenderlo die al werden vermeld eind veertiende eeuw. In 1489 werd de

schuur van het Centrum neergebrand door plunderende troepen en kort nadien heropgebouwd. Nog bestaande schuren in steen zijn zeldzaam en daarom werd het gebouw beschermd bij KB van 2 maart 1983.

Na de Franse revolutie kwam het onteigende abdijdomein in de handen van de prinsen de Merode.

Tessenderlo: Limburg – jazeker maar...

Tessenderlo heeft steeds bij de provincie Limburg behoord en vroeger tot het Graafschap Loon. Maar Tessenderlo is steeds een grensgeval geweest. De neus van Limburg steekt zich tussen de provincies Antwerpen en Vlaams-Brabant in. Zo lijkt het Looise dialect lijkt meer op een Kempisch dialect dan op een Limburgs dialect. De abdij van Averbode ligt op het drie provinciënpunt. Dat de poort van de abdij het drie provinciënpunt is een hardnekkig fabeltje. De grens van de huidige provincies Limburg en Vlaams-Brabant loopt denkbeeldig doorheen de abdijgebouwen, zoals het poorthuis (1375) en de kerk (1672). Het kerkhof waar de streekschrijver Ernest Claes is begraven, is gesitueerd in de gemeente Tessenderlo. De zuidoostelijke hoek van de abdijsmuur is het eigenlijke drieprovinciënpunt (A, L en V-B), gesymboliseerd door drie steunberen aan de muur.

Gerhagen: Kempen en Hageland.

Op de geologische kaart van België bemerkt men twee belangrijke bodems. Het grootste gedeelte wordt gevormd door Diestiaans glaukonietrijk zand. Dit groene ijzerhoudend zand vindt men bijna overal in de grond terug. Op de heuvelruggen is het glaukoniet verweerd tot een bruine harde ijzerzandsteen (Limoniet). Deze

heuvels zijn oude zeebanken en bevatten hierdoor een aantal fossielen, vooral tweekleppige schelpen van de geslachten Glossus en glycemeris. De heuvels

liggen allen op dezelfde manier georiënteerd (van ZW naar NO). Deze getuigenheuvels en dit gesteente zijn typische kenmerken voor het Hageland.

In het topje van de neus van Tessenderlo vind je ook stuifzanden en landduinen terug. Dit gele zand is na de laatste ijstijd op heel wat plaatsen in de Kempen afgezet. In Gerhagen zorgt dit gele zand voor een microreliëf en voor typische kempische kenmerken (landduinen, vennen en heide).

Het gebied vormt een rug tussen Demer- en Netebekken dat een eigen waterhuishouding heeft. Alle beekjes en grondwaterstromen ontstaan in het gebied zelf en ondervinden geen invloed van buitenaf tot ze in de Laak of de Winterbeek (Grote beek) vloeien.

Gerhagen: van productiebos tot stiltegebied.

De dikke zandlaag in Gerhagen heeft er voor gezorgd dat Gerhagen steeds een natuurgebied geweest is. Op de Ferraris kaarten (± 1700) merkt men grote vennen en open heidevlakten afgewisseld met struikgewas. Vanuit de abdij van Averbode zijn er door de paters wel een aantal pogingen geweest om bepaalde stukken te ontginnen voor de landbouw. Na de Franse revolutie kwam het onteigende abdijdomein in handen van de prinsen de Merode.

Bosbouw heeft de dag van vandaag in de gebieden van de Merode de natuurlijke variatie grotendeels teniet gedaan en de natuurlijke processen lamgelegd. Door drainage werden heel wat vennen droog gelegd.

In dit gebied werd al sinds het begin van de 20ste eeuw gronden aangekocht door gemeente en provincie. De meeste gronden zijn beplant geworden met dennen (o.a. voor mijnhout). In het begin werd het beheer van dit gebied door gemeente en provincie aan de dienst Waters en Bossen toegewezen. Ook het Lisec heeft in die tijd heel wat onderzoek uitgevoerd in Gerhagen.. De WET controleert sinds 1969 jaarlijks een 60 tot 80 tal nestkasten in dit gebied. Tevens voerden zij beheerswerken uit om een stuk heide en ven te behouden.

Heel wat mensen hebben plannen gemaakt i.v.m. Gerhagen (bungalowpark, vis- zwem- en roeivijvers, enz.). Met de komst van de gewestplannen werd de toekomst van Gerhagen voor het grootste gedeelte veilig gesteld. De zone voor actieve recreatie werd beperkt tot een gebied aan de rand van Gerhagen. De aantrekkelijkheid van Gerhagen vergrootte zeer sterk toen het gebied motorvrij werd verklaard.

In een gemeentelijke natuurontwikkelingsplan werd de toekomst van de Looise natuurgebieden vastgelegd. Het gebied van Gerhagen en de Houterenberg werd toevertrouwd aan Aminal. Er werd een perimeter opgesteld voor de uitbouw van een Vlaams natuurreservaat. Intussen zijn er al heel wat beheerswerken uitgevoerd in het gebied om Gerhagen verder om te bouwen van productiebos tot een waardevol heide en bosgebied. Wanneer de drainering in het gebied kan worden gestopt, zullen ook dankzij het reliëf en de verschillende grondsoorten op vele plaatsen terug kleine en grote waterplassen verschijnen.

De grote troef van Gerhagen is zijn oppervlakte. Dit was één van de redenen om Gerhagen uit te roepen tot één van de 4 stiltegebieden in Limburg. Onlangs werd door de Vlaamse Landmaatschappij in de omgeving meer dan 1500 ha natuurgebied aangekocht (domein van de Merode). Vijfhonderd ha sluiten aan bij het natuurgebied van Gerhagen. Een aantal uitlopers reiken tot de Demervallei en de vallei van de drie beken. Gemeente, provincie, Aminal en

Natuurpunt werken samen om het nieuw verworven gebied te beheren. Het doel is om terug meer vennen, heide, en moerassen te laten afwisselen met eiken-, beuken-, en berkenbossen.

Momenteel zijn deze nieuw aangekochte bossen nog niet toegankelijk voor het publiek. Maar wie het hele gebied van Gerhagen op Loois grondgebied wil doorkruisen kan er gerust een 30 km lange wandeling van maken.

De andere natuurgebieden.

Aan de rand van de gemeenten liggen er nog andere natuurgebieden die zich verder over de gemeentegrenzen uitstrekken. Vooreerst is er het gebied van Oosterbergen dat aansluit met het natuurgebied van de 3 beken (Deurne-Diest – Aminal). Verder is er Asdonk dat aansluit met het reservaat Dassenaarde van Natuurpunt.

De gemeente Tessenderlo heeft intussen ook aankopen verricht vlak bij het centrum om er een educatief reservaat, nl. de Vloed, uit te bouwen.

Het bosmuseum Gerhagen.

Aan de rand van het natuurgebied Gerhagen beheert de WET het bezoekerscentrum: Bosmuseum Gerhagen.

Het begon allemaal met het verzamelen van pluimen, schedels en dode vogels. Al snel kreeg men een uitgebreide verzameling opgezette vogels bij elkaar. De verzameling kwam in eerste instantie op zolder terecht en werd enkel voor

tijdelijke tentoonstellingen gebruikt. Tot er de kans kwam om een houten gebouw (cafétaria van het VVV) aan de zandberg aan te kopen.

Het museum heeft een ideale ligging aan de rand van het natuurgebied en vlak bij de zandberg. De zandberg is immers de toeristische trekpleister en de vertrekplaats voor heel wat wandelpaden. Op deze manier kwamen heel mensen even het museum binnen.

Konijnen die het gebouw lieten verzakken en een steeds groter wordende verzameling zorgden ervoor dat de eerste plannen voor een nieuw museum op tafel terecht kwamen.

Het plan was zo opgesteld dat het gebouw in verschillende fasen zou kunnen gebouwd worden. Met de steun van de gemeente en de VDAB werd de eerste fase uitgevoerd. Toen ook de provincie haar steun toezegde werd dan ook meteen het hele gebouw verder afgewerkt. In 1993 werd het museum officieel geopend.

Centraal staat de permanente tentoonstelling van ei tot ei waarin men de mensen laten kennis maken met de wereld van de vogels.

Jaarlijks bezoeken er gemiddeld een 10000 bezoekers het bosmuseum. Ook de scholen en groepen hebben de weg naar het museum en Gerhagen gevonden. Voor het beheer van het museum, het rondleiden en gidsen van de mensen kan de WET rekenen op een kleine maar actieve kern vrijwilligers. De meest van hen zijn natuurgids.

In het museum werden er ook tijdelijke tentoonstellingen en cursussen georganiseerd (o.a. de cursus natuurgids). Door het toenemende aantal activiteiten en het verder uitbreiden van de verzameling drong de noodzaak zich op om het bosmuseum verder uit te breiden. Zowel gemeente en provincie reageerden onmiddellijk zeer positief op het voorstel. Het nieuwe gedeelte werd in september 2004 officieel ingehuldigd. Met deze uitbreiding is er meer ruimte in het museum. Hierdoor komt de verzameling beter tot hun recht, kunnen gehandicapten gemakkelijker het museum bezoeken, is er meer ruimte voor tijdelijke tentoonstellingen en blijft het klaslokaal vrij voor het opvangen van groepen en het inrichten van cursussen.

De WET is dan ook blij de Limburgse natuurgidsen te verwelkomen voor de jaarvergadering in Tessenderlo. We laten jullie kennis maken met een stukje van Gerhagen en het vernieuwde bosmuseum.

Marc Meert

Plaats van de feestvergadering

Feestzaal "de Kriekel" bevindt zich in het gehucht 'Schoot' van Tessenderlo. Op bijgevoegd kaartje vindt ieder zijn weg wel.

Wandeling rond de samen-vloeiing van Amblève en Ourthe

door Harry Boelen, Maastricht

Begin en eindpunt van deze wandeling is de Place Leblanc in Comblain-au-Pont, het kruispunt van de twee mooiste valleien van België, die van de Amblève en de Ourthe. De naam Comblain komt af van het Latijnse woord "Confluentes" (samenvloeiing) en heeft dezelfde oorsprong als Koblenz in het Rijnland en Coublanc in Frankrijk.

In Comblain-au-Pont vloeien de Amblève en de Ourthe samen om vervolgens als Ourthe verder te stromen en in Luik uit te monden in de Maas. In deze mooie omgeving kunt u genieten van het oogstrelend landschap dat gekenmerkt wordt door rust en kalmte. U kunt er de rijke flora en fauna ontdekken in een van de drie natuurreservaten: Le Chession, Le Vignoble en Les Roches Noires. De wandeling is ca. 16 kilometer lang en voert u over de heuvels langs de Amblève en de oevers van de Ourthe. Er zijn een paar pittige hellingen in de wandeling opgenomen, maar deze zijn kort van lengte. Plaatselijk, zeker na een regenperiode, kan het behoorlijk modderig zijn. Stevige wandelschoenen zijn daarom geen overbodige luxe.

Het vertrekpunt

Vanuit Maastricht neemt u de autoweg richting Luik. In Luik volgt u de route E-25 richting Luxemburg (autoroute d'Ardenne). Bij afrit 41 verlaat u de autoweg. Bij de rotonde aangekomen in Tilff neemt u deze voor driekwart naar links. U volgt nu de N-633 naar achtereenvolgens, Esneux, Poulseur en Comblain-au-Pont, alwaar u naar rechts het centrum inrijdt. Op de Place Leblanc is voldoende parkeergelegenheid. De afstand Maastricht-Comblain-au-Pont is ongeveer 65 kilometer.

De Ourthe

Wie in de Belgische Ardennen rondreist, kan moeilijk om de Ourthe heen. Zo groot is het stroomgebied van deze rivier. De stadjes en dorpjes aan de Ourthe kunnen zich verheugen in een grote toeloop van toeristen. Het zijn dan ook veelal aardige en gezellige verblijfplaatsen waar het goed toeven is. De Ourthe is toch in de eerste plaats het domein van wandelaars, kanovaarders en vissers. Die komen primair voor het natuurschoon, waarvan in het diep ingesneden Ourthedal ruimschoots kan worden genoten. Het landschap langs de kronkelende rivier is zeer aantrekkelijk. Dichte bossen worden afgewisseld door meer open gebieden, waar men vooral weidegronden en rustige dorpjes zal vinden. Op vele plaatsen langs de oevers van de Ourthe tref je imposante rotspartijen aan, die hier en daar het domein zijn van oefenende bergbeklimmers.

Het dal van de Ourthe zou je kunnen verdelen in twee delen: de bovenloop en de benedenloop van de rivier. Bijzonder is echter dat de Ourthe feitelijk twee bovenlopen kent, die in het stuwmeer van Nisramont – oostelijk van het toeristenstadje La Roche – bij elkaar komen. We spreken van de "Ourthe Occidentale" (westelijke Ourthe) die ten zuidoosten van het stadje St. Hubert op het plateau van Libramont ontspringt en de "Ourthe Oriëntale" die nabij de grens met het Groothertogdom Luxemburg ontspringt. De dalen van de bovenlopen zijn nog zeer ongerept en eigenlijk alleen voor wandelaars toegankelijk. De benedenloop van de Ourthe begint bij de barrage de Nisramont en loopt door tot Luik waar de ze in de Maas uitstroomt.

De Ourthe wordt in haar gehele stroomgebied vergezeld door een prachtig lange afstandswandelpad namelijk de 180 kilometer lange GR 57. In de boven-

loop van de Ourthe volgt de GR overigens alleen de Ourthe Oriëntale.

De naam Ourthe vindt zijn oorsprong in het Keltische woord "urd" wat zoveel wil betekenen als "stenige rivier" of "snelle stroom."

De wandeling

We starten onze wandeling op de Place Leblanc (1) en lopen richting de Ourthe. We steken de verkeersweg over en gaan de brug (pont du Vicinal) over. Direct na de brug gaan we links de Quai de la Cite in en nemen na 80 meter links het gecombineerde fiets-/wandelpad dat ons langs de Ourthe voert. We passeren een milieupark aan onze rechterkant en iets later voegt zich van rechts het spoor bij ons. Voor ons zien we de beroemde, op een grof gesneden boterham lijkende rotsen, "de Rochers des Tartines."

Deze "Rochers des Tartines" vormen een imposant massief van kalksteenrotsen gesneden als boterhammen. Dit natuurlijke beeldhouwwerk is toe te schrijven aan de oplossing door water van de zachte kalksteenrotsen die zich tussen de hardere rotsen bevinden.

We blijven onze weg over het fiets-/wandelpad verder volgen. Aan de overkant van het spoor zien we het stationnetje van Comblain-au-Pont liggen. We lopen door tot aan de overweg en gaan die naar rechts over. Direct na de overweg gaan we weer rechts, de

Rochers Des tartines.

rue de la Gare in. We volgen nu de wit / rode tekens van de GR. Na het huis met nummer 15 (let op, je loopt er zo voorbij) nemen we het pad naar links langs de muur van een appartement. Dit appartement is een bejaardenhuis. Het pad gaat achter het appartement om en gaat stijl, zigzaggend tegen de berghelling op. Boven aangekomen hebben we links van ons weilanden en rechts de bosrand.

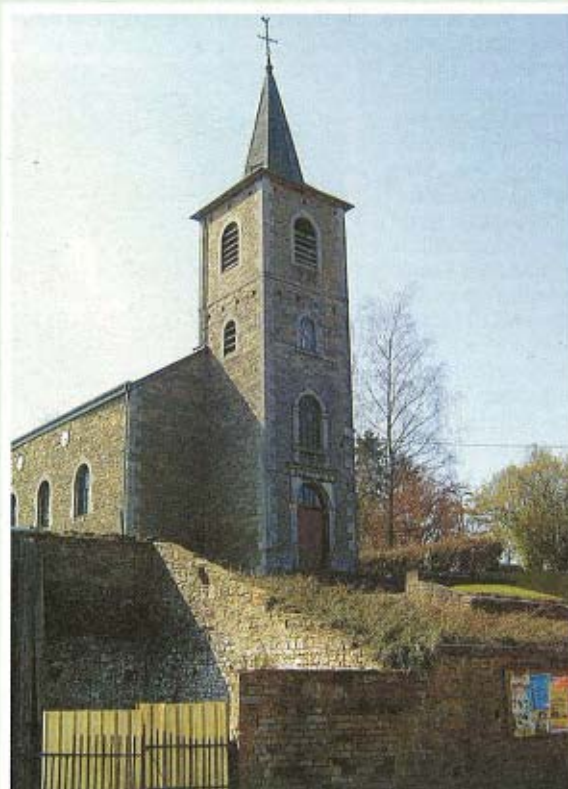
Fraiture

Links, op de andere oever van de Amblève, zien we op de heuvel het dorp Fraiture liggen. Fraiture is afgeleid van het Latijnse woord "Fracturae" wat zoveel betekent als braakliggend land. Fraiture behoort tot de gemeente Sprimont. Onder het dorp zien we hoe langzaam maar zeker de helling wordt weggevreten door een nog in gebruik zijnde steengroeve.

Even later voert het pad ons tussen de weilanden door. We komen op een Y-splitsing, hier gaan we naar rechts. Het pad gaat bij de eerste huizen over in een geasfalteerd pad en we lopen nu het dorp Oneux binnen. (2) Op de omgekeerde Y-splitsing gaan we rechtdoor, iets bergop. Op de dwarsweg gaan we vervolgens naar links, we zien nog steeds de tekens van de GR.

Nieuwsgierige koeien.

Oneux is een oud dorpje grotendeels opgetrokken uit gele zandsteen. De naam Oneux stamt uit het Latijns en betekent "Alnetum" (Elzenbomen). Het dorp staat kandidaat om bij de allermooiste dorpen van Wallonië opgenomen te worden. De Sint Jozefkerk uit 1850

Kerk van Oneux.

is gebouwd door de bewoners van het dorp met ter plaatse gevonden bouwmaterialen als zandsteen en graniet.

Mooi is het om te zien hoe in de dorpsstraat nog een heuse boerderij gevestigd is waar de koeien vanuit hun stal de voorbijgangers met nieuwsgierige blikken staan aan te staren.

Op de dwarsweg gaan we naar rechts en op de volgende dwarsweg naar links. Op het kruispunt waar we vervolgens opkomen gaan we rechtdoor, we verlaten hier de tekens van de GR. We lopen nu het dorp uit en passeren aan onze linkerkant het kerkhof. Op de Y-splitsing, bij de kerkhofmuur houden we links aan. De weg naar links, even na het kerkhof, negeren we. Onze weg voert tussen weilanden door en draait scherp naar links. Op de driesprong nemen we het middelste pad. Het pad links is een privaatweg en is verboden toegang. Het pad gaat over in een keienpad en op de Y splitsing houden we links aan.

We lopen nu door het gebied van een oude steengroeve. Rechts, in de diepte, is de overwoekerde groeve nog goed zichtbaar. De oplettende wandelaar ziet hier vele varensoorten zoals de adelaarsvaren, de steenbreekvaren, dubbelloof en de tongvaren. Ook het stinkend nieskruid, dat in Nederland zeldzaam is, komt hier in België op kalkrijke bodem redelijk veelvuldig voor.

We komen weer op een Y-splitsing, waar rechts een open plek is. Wij gaan op deze splitsing naar links. We lopen nu het gebied van de steengroeve uit. De verharde weg welke van rechts komt negeren we. Wij blijven onze weg tegen de dalhelling, tussen de weilanden door, rechtdoor vervolgen. De eerstvolgende weg naar rechts nemen we (de weg rechtdoor gaat naar het dorpje Chambralles dat we voor ons zien liggen). Dit is een geasfalteerde weg welke bergopwaarts gaat nog steeds tussen weilanden door. Links en rechts kunnen we genieten van prachtige uitzichten. Op de omgekeerde Y-splitsing lopen we rechtdoor. We blijven de weg volgen tot aan de verkeersweg, waar links een kapel staat. Er staan hier ook enkele rustbanken. We zijn nu in het dorp Hoyemont. (3)

Ook dit is een typisch oud dorpje behorende bij de gemeente Comblain. Het is met 299 meter het hoogste punt van de gemeente. De kapel welke we links van ons passeren is gebouwd in 1955 en is toegewijd aan O.L.V. van Banneux, maagd der armen.

Op de verkeersweg gaan we naar rechts. Na ongeveer 100 meter nemen we de weg naar links. Deze weg draait naar rechts en iets later bij de Y-splitsing houden we links aan. Deze weg gaat bergaf en voert ons het dorp uit. We krijgen nu een prachtig uitzicht op het dal vóór ons en op het kasteel de Franson beneden in het dal. We blijven ons brede pad slingerend naar beneden, door het bos, volgen en negeren enkele smalle zijpadjes. Beneden aangekomen negeren

Kapel van OLV van Banneux.

we ook het brede pad naar rechts met de wit/rode slagboom. We blijven rechtdoor lopen. We passeren een vakantiewoning links van ons en blijven alsmat de weg, welke nog steeds daalt, volgen. Op de omgekeerde Y-splitsing links aanhouden, dus rechtdoor, en op de Y-splitsing direct daarna houden we rechts aan. We passeren een witte villa rechts van ons tegen de berghelling en links van ons een idyllische vijver. We zijn inmiddels beneden in het dal en blijven onze brede onverharde weg vervolgen, negeren alle zijwegen, en komen langs een manege links van ons met de naam "Little Creek". Na de manege gaan we over een stenen brug de rau de Boe over en vervolgens links. Op de Y-splitsing direct daarna weer links. Deze weg voert ons, stevig bergop, naar het gehucht Comblinay. (4)

De naam Comblinay komt het eerst voor in 1131 en betekent "klein (dorp ontstaan bij) Comblain-au-Pont". Het is een gehucht met enkel mooie oude boerderijen.

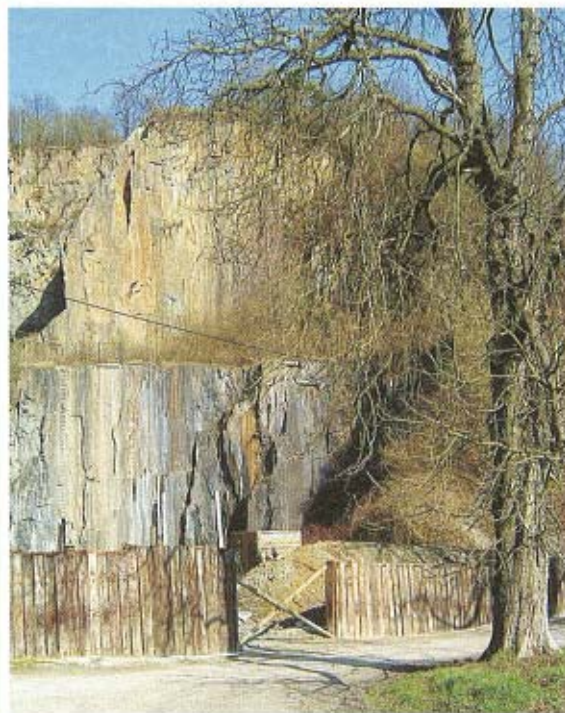
Op de dwarsweg, waar recht voor ons een mooi wegkruis staat uit 1882, gaan we naar rechts en meteen weer naar links, langs een grote boerderij rechts van ons. De weg gaat nog steeds stevig bergopwaarts tussen de weilanden door. Vergeet niet om af en toe eens achterom te kijken om te genieten van het mooie uitzicht. We komen uit op de verkeersweg van Comblain-la-Tour naar Harzé en volgen deze weg ongeveer 500 meter naar rechts, bergafwaarts. Vóór de scherpe bocht naar rechts, rechts staat een wit huis met huisnummer 45, houden we links aan. In feite blijven we rechtdoor lopen. Dit is een half verharde weg. Op de omgekeerde Y-splitsing houden we rechts aan. Links op de splitsing staat een stenen wegkruis uit 1843. Op het kruispunt met de verkeersweg gaan we rechtdoor, de rue des Cretalles in. Nu even opletten. Links staan betonnen elektriciteitsmasten. 5 meter na de derde mast vanaf het kruispunt, nemen we het smalle paadje dat ons achter de tuinen van de huizen om voert. Dit is een oud pelgrimspad. We komen op een verharde dwarsweg. Wij gaan rechtdoor en blijven achter de tuinen om lopen. We komen rechts van ons langs de muur van het kerkhof en de kerk van Comblain-la-Tour. We blijven onze weg verder naar beneden volgen, houden op de dwarsweg rechts aan en direct daarna op de dwarsweg links. Rechts staat de herdenkingsobelisk voor de gevallen militairen in de tweede wereldoorlog. In feite blijven we vanaf de kerk min of meer rechtdoor lopen verder naar beneden. We passeren even later links van ons de school en iets verder is rechts een stenen poort met huisnummer 12 welke we naar rechts ingaan, het park in. (5) We steken het park recht over en negeren twee paden van links. We lopen richting het grote hardstenen huis. We

laten de barbecue links liggen en verlaten het park. Het hardstenen huis passeren we rechts van ons. Op de verharde dwarsweg gaan we naar links en even later op het kruispunt naar rechts, de rue du Vicinal in. De weg naar rechts negeren we, we lopen rechtdoor en komen rechts van ons langs een vijver. We lopen langs de laatste huizen van Comblain-la-Tour en komen iets later langs een verlaten steengroeve welke momenteel gebruikt wordt door een survivalclub.

Het gebied rondom Comblain-au-Pont was vroeger bekend vanwege zijn vele steengroeven welke te danken zijn aan de talrijke zandsteenbanken van uitstekende kwaliteit. Zandsteen wordt gevormd door kleine zandkorreltjes die door cement aan elkaar zitten. De kwaliteit van de zandsteen hangt af van de hardheid van het cement. In met name de zandsteen van Géromont, aan de overkant van de Ourthe, zit een bijzonder hard cement waardoor het een grote weerstand biedt aan slijtage. Het was daarom een uitermate geschikt materiaal om straatstenen van te vervaardigen. In de hoogtij periode was de productie van de grootste groeve in de buurt (carrière du grand banc) meer als 3.500.000 straatstenen per jaar. De winning van zandsteen gebeurde in het algemeen in dagbouw, dus via afgraving. Echter van deze grootste groeve gebeurde het ondergronds. Het gebied bestond namelijk uit enkel zeer grote zandsteenbanken van uitstekende kwaliteit, afgewisseld met banken van slechte kwaliteit. Om te voorkomen dat men te veel afval zou krijgen hakte men dus de harde bruikbare zandsteen weg waardoor een kilometers lang gangenstelsel is ontstaan. Steengroeven waren vroeger de voornaamste en bijna enige plaatselijke industrie. Met de komst van betere wegen, beton en asfalt, is de zandsteenindustrie bijna volledig uitgestorven. Slechts een enkele groeve is nog in productie.

In Comblain-au-Pont kan een bezoek gebracht worden aan een ondergrondse steengroeve. Deze groeve werd bij toeval ontdekt in 1900. De hond van een inwoner van het dorp was in een gat in de grond gevallen. Zijn baasje daalde aan een touw af in het gat. Hij kwam terecht in een stel grotten die afdalen tot 93 meter onder het peil van de Ourthe. In een twintigtal zalen zijn fraaie druipstenen te bewonderen.

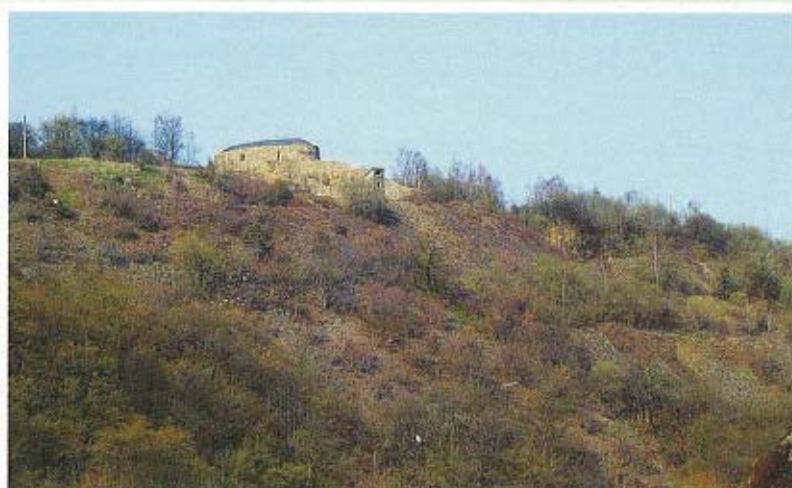
We vervolgen onze weg langs de muur van de steengroeve en gaan iets later naar links, via een brug het spoor over. (6)

Zandsteengroeve van Comblain-la-Tour.

De Ourthe.

Als we midden op de spoorbrug staan en we kijken naar rechts voor ons, boven op de heuvel, dan zien we daar een vreemdsoortig bouwwerk staan. Dit is het centre d'interprétation de la Chauve-Souris (CICS). Het Waalse vleermuizen onderzoekscentrum

Het Waalse vleermuizen-centrum.

dat door zijn zeer aparte architectuur perfect past in de omgeving van de voormalige steengroeve "le Grand Banc" in het dorpje Géromont. Het centrum huisvest meerdere zeldzame soorten vleermuizen. Een bezoek aan het centrum is zeer de moeite waard.

De weg draait na de brug naar rechts en op de Y-splitsing houden we rechts aan. We lopen nu parallel met het spoor. We komen bij een weiland dat we via een draaiportje ingaan. We houden nu geheel rechts aan, dus aan de spoorzijde en komen weer via een draaihekje in een volgend weiland. Dit weiland steken we schuin naar links over, richting de Ourthe en verlaten het weiland via een smalle doorgang vlakbij het water. Het pad voert nu tussen Ourthe en weilanden door. Later voegt zich het spoor van rechts bij ons. Daar waar het spoor verdwijnt in een tunnel, voert het pad ons door een bossage met links het water en rechts steil opstijgende rotsen waar in de

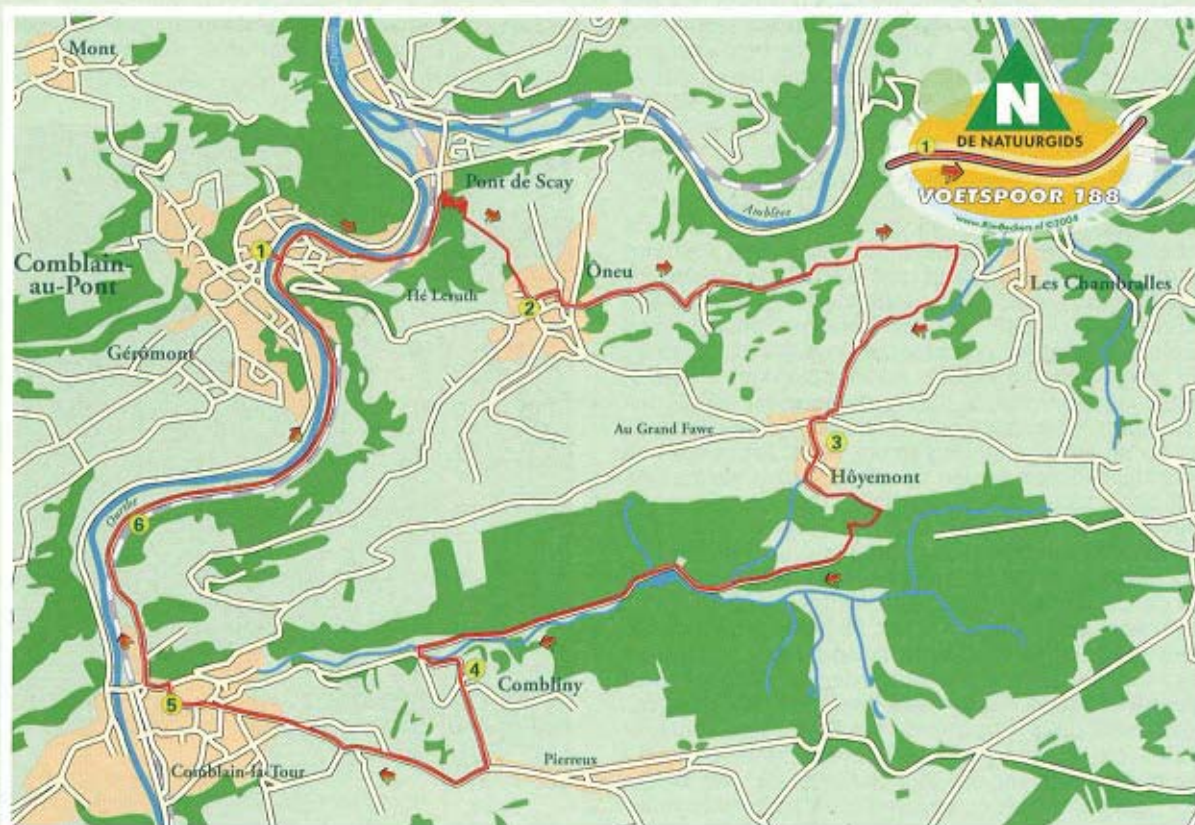

zomer het bergbeklimmen wordt beoefend. We komen nu bij de eerste huizen van Comblain-au-Pont.

Links voor ons zien we op de heuvel boven Comblain-au-Pont de Sint Maartenstoren welke is opgetrokken uit de in de omgeving gewonnen zandsteen. De toren wordt door een versterkte muur omringd en ligt te midden van een niet meer in gebruik zijnd kerkhof. Opgravingen hebben uitgewezen dat de toren en de versterkte muur van recente datum zijn. Wel heeft men onder de oude funderingen de overblijfselen van een oud kerkhof teruggevonden. Volgens de indicaties op de gevonden oude graven moet de eerste christelijke kerk hier in de 11e-12e eeuw hebben gestaan.

Het park achter de toren is een openluchtmuseum van monumentale beeldhouwwerken van kunstenaars uit de hele wereld, waaronder ook Nederland.

We lopen nog een eindje door en gaan links de brug over. Vóór ons is de Place Leblanc waar we de wandeling gestart zijn.

Foto's van de schrijver

Routekaartje: Rim Beckers

Vormingscursussen 2005

Zoals gewoonlijk vindt u op de achterpagina van deze Erica een overzicht van de geplande vormingsactiviteiten voor de eerste helft van 2005. In elke volgende Erica zal de lijst naar behoefte worden aangepast.

Zoals men kan merken is het aanbod weer zeer uiteenlopend. In de winterperiode is er meer aandacht voor wat de natuur ons dan te bieden heeft: mossen, houtzwammen en diersporen. Naarmate de lente duidelijker wordt gaat de aandacht meer naar planten en landschappen.

De samenstellers hebben ook deze maal hun uiterste best gedaan om de onderwerpen zo divers mogelijk te maken en om te zorgen voor de beste begeleiders in het specifieke onderwerp. De vormingsexcursies staan open voor iedereen, maar speciaal voor alle natuurgidsen en hun familie. Naast het onderwerp van de dag is er natuurlijk ook interesse voor alle andere domeinen van de natuur. Voorkennis is in de meeste gevallen niet vereist.

In het najaar zal er een specifieke cursus paddestoelen voor beginners georganiseerd worden, wat mede inhoudt dat er ook excursies voor gevorderden zullen zijn. In de volgende nummers verneemt u hier meer over.

Op het programma de eerste 3 maanden van 2005

Datum	Onderwerp	Gids	Samenkomst
Zon 9 jan	Mossen	Jan Verstraeten	9h45 Kerk Neerharen (Hochterbampd)
Zon 16 jan	Houtzwammen	Jos Tuerlinckx	9h00 Genk Sporthal (Stiernerbeek)
Zon 13 feb	Diersporen	Jos Ramaekers	9h00 kerk Wimmertingen (Nietelbroeken)
Zon 20 feb	Korstmossen	Dries Vandenbroeck	9h30 Parking Slagmolen Genk (De Maten) 14h00 Kerkhof Hasselt Kempische Steenweg
Zon 13 maa	Mossen	Jan Verstraeten	9h00 kerk Niel-bij-As (Bosbeek As)

Noteer ook:

Nationale Boomgaardenstichting:

29 jan: theorieles "druiventeelt" in auditorium H3 LUC Diepenbeek 9h00 – 13h00

praktijkles "druiventeelt" in NSB druivengaard 'Padonck' te Borgloon 14h30 – 16h30.

26 feb: Theorieles "Fruitbiologie en de fruitboom als levend organisme". LUC Diepenbeek 9h00 – 12h00

12 maa: Theorieles "grondbewerkin, planttechnieken en principes van de snoei" LUC 9h00 – 12h00

Praktijkles "Sleunen van fruitbomen" boomgaard Royen te Vliermaal

Inlichtingen: NSB secretariaat 012/391188 www.boomgaardenstichting.be

Vormingscursus Vissen

Natuurpunt Noord-Limburg richt samen met de Vissenwerkgroep LIKONA een lessenreeks in over onze inheemse vissen, 2 powerpoint presentaties en 1 praktijkles. Data: 21 april, 28 april en 5 juni in het Wateringshuis te Lommel-Kolonie.

Meer info hierover in het volgende nummer of bij Albert Mertens 011/649400

Na de algemene vergadering van de Limburgse vogelwerkgroep Likona op 30.10.2004 werd het binnenbrengen van gegevens voor het project "Fenologie" gestopt.

Met trots durf ik zeggen dat het ook dit jaar weer een succes geweest is. Niet minder dan 4.714 gegevens werden er voor Vlaanderen binnengebracht en dit door niet minder dan 479 waarnemers.

Op de Limburgse resultaten mogen we ook zeer fier zijn. Het aantal deelnemers is dit jaar ook weer toegenomen. Van 84 in 2003 stijgen we nu in 2004 naar 97.

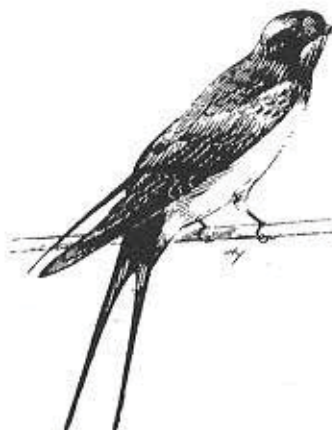
Die gegevens brachten ons weer een hoop informatie bij. Het eindresultaat moet echt nog uitgevlooid worden door zeer goede kenners en zal zoals gewoonlijk uitvoerig in de "Oriolus" lente 2005 verschijnen. Deze studie is niet zo eenvoudig als ze er uitziet. Eén ding staat vast: Door telkens weer dezelfde manier van verwerken te gebruiken, en zeker over voldoende gegevens te kunnen beschikken, wordt het eindresultaat beter en betrouwbaarder.

Ik durf toch op het eerste zicht een heel eenvoudige beschouwing te geven. De gemiddelde aankomstdatum, vergeleken bij vorig jaar, is op enkele dagen na dezelfde. Maar één ding is zeer duidelijk, en dit zeker in Limburg, dat er zeer grote verschillen zijn in de aankomst van de eerste vogel. Als we zien dat er reeds een Boerenzwaluw gezien is op 5 februari, terwijl de gemiddelde aankomst ligt op 2 april. Ook zo voor de Koekoek. Normaal komt die aan op 27 april, dit jaar meldde hij zich al op 24 maart in Molenbeersel. Drie weken vroeger als normaal is de Kleine karekiet al terug in t land. Ook opmerkelijk, en minder goed nieuws, is de achteruitgang van sommige vogels. Als we bedenken dat door 97 waarnemers, voor gans Limburg, er maar 9 Sprinkhaanzangers, 6 Rietzangers en maar 4 Spotvogels gemeld werden. Dit is toch iets om over na te denken en iets te ondernemen. Misschien nemen we nog te weinig waar. Moeten er niet méér waarnemers komen? Moeten er niet méér gebieden bezocht worden? Allemaal vragen die we ons kunnen stellen.

Ik heb de indruk dat velen vrezen dat ze niet voldoende bekwaam zijn om deel te nemen aan dit onderzoek. Niets is minder waar natuurlijk. Denk er in eerste instantie aan dat een waarneming in

eigen tuin even waardevol is als eentje gedaan in een natuurgebied. In eigen tuin, een parkje kort bij huis, je buur, je straat wordt niet geteld. In een

natuurreservaat wordt door zo velen al geteld. Een geografische verspreiding is naar mijn mening zeker te promoten. Denk ook niet dat iedereen de "specialekes" moet melden. Uit de "fenologielijst"

uitgegeven door "Natuurpunt" kun je zonder moeite een twintigtal vogels uithalen die in tuinen voorkomen. En die zijn zeker zo belangrijk. Dat zijn zonder fout enige waarnemingen.

Niet alleen visueel, ook auditief kan er veel waargenomen worden. Met wat oefening, een cassettebandje of een cd'tje kun je al heel veel leren. En eenmaal de smaak te pakken.....je weet wel. Ook worden er voldoende cursussen gegeven waarin ook vogelluiden aan bod komen.

Je zult het wel voelen aankomen. Ik doe een oproep. Hoewel de lente nog zo oneindig ver ligt klinkt deze oproep wat voorbarig. Maar hier zou je kunnen zeggen dat wat er in de winter geleerd wordt, in de lente kan toegepast worden.

Geïnteresseerden kunnen altijd eens inlichtingen nemen bij voorbeeld door mee te gaan met mensen die dat al meer gedaan hebben. Of in de plaatselijke verenigingen, waar er zeker voldoende aandacht aan fenologie, besteed wordt.

Of bij Natuurpunt zelf, maar ik ben ook graag bereid om wat bij te springen als het nodig is.

Bijgevoegd vind je een overzicht van enkele gegevens van gemiddelde aankomstdata.

Van de Sande André

Rechterstraat 1

3511 Hasselt Kuringen

011/222538

andre.vandasande@pandora.be

Fenologische gegevens Limburg 2004

Naam	Gemiddelde			Aantal Meldingen	1° Waarn.	Gemeente	Gebied
	Aankomstdatum						
	2002	2003	2004				
Blauwborst	28/mrt	26/mrt	29/mrt	18	16/mrt	Neerpelt	Hageven
Boerenzwaluw	1/apr	1/apr	2/apr	45	14/mrt	Peer	
Bonte vliegenvanger	25/apr	6/mei	27/apr	9	13/mrt	Hamont	
Fitis	3/apr	3/apr	7/apr	39	18/mrt	Zonhoven	Platwijer
Gekraagde roodstaart	24/apr	18/apr	20/apr	14	18/mrt	Hasselt	
Gierzwaluw	29/apr	25/apr	23/apr	24	18/apr	Zonhoven	Wijvenheide
Grasmus	22/apr	21/apr	22/apr	23	18/apr	Herk de Stad	Schulensbroek
Huiszwaluw	23/apr	23/apr	19/apr	17	17/mrt	Herk de Stad	Schulensbroek
Kleine karekiet	1/mei	27/apr	19/apr	12	19/mrt	Neerpelt	Hageven
Koekoek	18/apr	17/apr	20/apr	34	24/mrt	Hsdn - Zolder	Voort
Nachtegaal	27/apr	22/apr	26/apr	12	14/apr	Neerpelt	Warmbeekvallei
Oeverzwaluw	8/apr	4/apr	8/apr	15	18/apr	Neerpelt	Hageven
Rietzanger	16/apr	13/apr	19/apr	6	5/apr	Genk	Maten
Roodborsttapuit	19/mrt	10/mrt	22/mrt	22	21/feb	Lommel	Riebos
Spotvogel	14/mei	10/mei	12/mei	4	18/mei	Neeroeteren	De Beemd
Sprinkhaanzanger	24/apr	24/apr	1/mei	9	7/apr	Genk	De Maten
Tjiftjaf	12/mrt	10/mrt	14/mrt	39	9/mrt	Genk	Bokrijk
Tuinfluit	26/apr	24/apr	26/apr	25	1/apr	Herk de Stad	Schulensbroek
Wielewaal	7/mei	4/mei	7/mei	16	23/apr	Zonhoven	Platwijer
Zomertaling	2/apr	22/mrt	6/apr	12	9/mrt	Herk de Stad	Schulensbroek
Zwarte roodstaart	24/mrt	21/mrt	31/mrt	32	16/mrt	Vechmaal	Dorp
Zwartkop	30/mrt	30/mrt	4/apr	43	26/mrt	Opoeteren	Bosbeek

Cursus Natuurgids

Bokrijk, Groene Huis: één op donderdagmorgen vanaf 3 februari, één op zaterdagmorgen vanaf 5 februari, telkens van 9 tot 12u15. Prijs: 165 €, inclusief handboek.

Cursus Natuur-in-zicht

Hasselt: Doppahuis, op vrijdagvoormiddag van 9u00 tot 12u15.

Periode: van 18 maart tot 10 juni 2005. Prijs: 50 €, inclusief handboek

Tessenderlo: Bosmuseum Gerhagen donderdagavond van 19u30 tot 22u30

Periode: van 17 maart tot 21 mei 2005. Prijs: 50 €, inclusief handboek.

Vervolgmodule Haspengouwgid

Sint-Truiden: bezoekerscentrum Nieuwenhoven op woensdagavond van 18u45 tot 22u00, de excursies gaan door op zondagvoormiddag van 9u00 tot 12u00

Periode: van 23 februari tot 12 juni 2005. Prijs: 90 €

Voor alle inlichtingen en inschrijvingen: CVN-Werkgroep Limburgse Natuurgidsen - Petra Haesen, Het Groene Huis, 011/265482, cvn_limburg@hotmail.com

Zopas werden weer aan aantal natuurgidsen gediplomeerd. Proficiat !

Ik neem aan dat de meeste van hen nu dromen van door de vrije natuur trekken met enthousiaste natuurliefhebbers in hun kielzog. Misschien zijn er ook natuurgidsen die gewoon mee volgden om voor zichzelf een breder, ander of uitgebreider uitzicht te krijgen in de natuur met haar onafscheidelijke samenhang met milieu, ecologie en omgeving.

Hoe het ook zij, voor ieder van hen gaat nu pas een wereld open.

Wat mij betreft had ik in 1997, toen ik daar stond met mijn diploma in de hand, nooit gedacht dat er ooit zo een onbekende, boeiende wereld zou opengaan. Ook zo divers dat ik de laatste 2 jaar persoonlijk geen eigen wandelingen, excursies of activiteiten op voorhand vastleg. Er is namelijk zoveel "last-minute" vraag naar natuurgidsen, Neem nu de afgelopen 2 maanden.

September is traditiegetrouw de maand van Openmonumentendag. Steden en gemeenten plannen veelal activiteiten maar denken te laat aan begeleiding. Dus in de loop van de maand krijg je telefoon om de geologische wand in Gelinden te becommentariëren en enkele dagen later wordt je gevraagd om de bomencollectie van het Park Vilain XIII te leiden. Beiden zijn uitdagingen die je grondig moet voorbereiden om dan een hartverscheurende keuze te maken.

Wegens het goede weer was er een overdonderende opkomst. Het werd dus hard werken, maar als je achteraf een spontaan applaus krijgt, doet dat deugd.

Einde van de maand volgde een nieuwe verrassing. Silbelco verliet einde september de groeve in Opgrimbie en zou er, samen met Bos en Groen een herbestemming aan geven met oa. een geologische tuin met grote maaskeien uit de eigen groeve. Op vrijdag 1 oktober werd er een kraan met machinist ter beschikking gesteld om de tonnensware megalieten van diverse geologische ouderdom te rangschikken. De leden van de geologische werkgroep van Likona zijn hierop uitgenodigd. Als met de brute kraankracht alle stenen gerangschikt zijn volgens ouderdom en de nevel uit de groeve optrekt

voor een mooie najaarszon zijn we moe maar voldaan.

De dag nadien is het dan weer genieten van een glaasje wijn dat we spontaan aangeboden krijgen in het Groene Huis tijdens de maandelijkse geologiebijeenkomst. Die namiddag maak ik 500 kruidenhapjes die de dag nadien tijdens de officiële opening van het Heempark in Genk tijdens de kruidenwandelingen in een oogwenk in de proevende en keurende monden verdwijnen.

Nog maar enkele weken later rinkelt de telefoon weer: "Help! De Wetenschapsdagen in de Grenslandhallen komen eraan" en er worden duizenden scholieren verwacht. Dus ...alle hens aan dek om

alle standen zoveel mogelijk te bemannen. Zondag 24 oktober staan we ze op te wachten, de stromen ouders en kinderen die meer willen

weten van wetenschap en natuur. Een weekje later zit ik dan weer aan tafel voor een dineetje naar aanleiding van 25 jaar Natuur en Landschap. Pure gezelligheid onder vrienden!

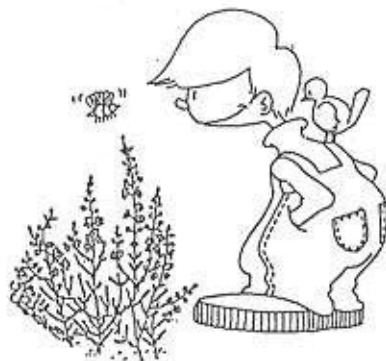
Als ontspanning pik ik dan nog een poëzie-landschapswandeling in Gors op Leeuw en een vogelkijkdag in Zeeland mee. Dat is puur natuur genieten. !

Maar ... er moet ook gewerkt worden. Teksten voor de Erica, verslagen van de samenkomsten van de geologiewerkgroep, en de deadline voor het Kiekendiefke en Milieu en Natuur lonken weer.

Dus kersverse natuurgidsen. Er is meer tussen hemel en aarde dan groepen gidsen.

De ontdekkingstocht die je uiteindelijke weg in de natuur zal bepalen begint nu pas ... en het is er een die de moeite waard is.

Marleen

In dit nummer beginnen we een reeks over de Romeinse heerbanen die er in onze streken geweest zouden zijn. Ze is van de hand van Hary Van Aken uit Klimmen, Nederland, die zich in dit onderwerp verdiepte. Hij zocht de sporen van de oude heerbanen op die vanuit Maastricht naar het noorden en het oosten liepen. Wat Belgisch Limburg betreft, is het vooral de westelijke route van Nijmegen naar Maastricht die belangrijk is, omdat ze aan deze kant van de Maas gesitueerd is. Deze eerste aflevering is een algemene inleiding en een overzicht van wat er aan heerbanen rond Maastricht terug kan gevonden worden. Uiteraard is de studie voornamelijk toegespitst op Nederlands Limburg. Maar men moet bedenken dat er pas sinds 1839 twee Limburgen zijn, terwijl de Romeinen hier reeds 1900 jaren vroeger waren.

Romeinse heerbanen in Limburg

door Hary van Aken

Nu we het jaar 2000 voorbij zijn, is het wellicht interessant om eens 2000 jaar terug te kijken. In dit geval naar de Romeinse heerbanen die een geweldige invloed hebben gehad op de latere ontwikkeling van het gebied dat we sinds meer dan 150 jaar Nederlands Limburg noemen.

In het jaar 53 voor Christus veroverde de Romeinse Veldheer Julius Caesar onze streek. De Keltische stam der Eburonen, onder leiding van koning Ambiorix (onze eerste koning?), werd toen verslagen en verdreven. Daarna volgden enkele eeuwen van Romeinse overheersing en welvaart.

Om snelle troepenverplaatsingen mogelijk te maken werden heerbanen aangelegd. Die waren verhard met stenen en kiezel met een breedte tussen de 6 en 14 meter en de zijkanten vaak voorzien van een greppel. Deze banen werden tevens benut als handelsweg.

Heerlen vierde in 1998 haar 2000 bestaan, ondanks het feit dat er geen bewijzen zijn voor

Dwarsdoorsnede Romeinse heerbaan

bewoning in Heerlen tussen de 5de en de 11de eeuw. Ook in Voerendaal kon in de Noormannen-periode (800 tot 1000) geen bewijs voor voortdurende bewoning gevonden worden. Maastricht is volgens de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) de enige nederzetting in Nederland waarvan bewezen is dat ze 2000 jaar bestaat. Utrecht en Nijmegen waren in de Romeinse tijd ook versterkingen,

continuïteit in de vroege Middeleeuwen is echter niet aangetoond. En daarom mag Maastricht zich m.i. de oudste stad van Nederland noemen. Er zijn mij nog geen plannen bekend om het 2000 jarig bestaan van Maastricht te vieren in het magische jaar 2000.

De stad Keulen heeft haar tweede millennium-feest al eerder gevierd na een strijd met Bonn over de vraag welke stad de oudste van de twee was. Tongeren bestaat overigens ook al 2000 jaar.

Naast archeologisch bewijs heb je ook de plaatsnaamkunde en die toont aan dat plaatsnamen duiden op een bepaalde ouderdom. Van de dorpen met Romeinse namen zoals Melick, Blerick, Geverik, Heel, Mook, Tegelen, Tudder en waarschijnlijk ook Meerssen en Vaals mogen we aannemen dat die ook ongeveer 2000 jaar bestaan. Daarnaast hebben we in Limburg dorpen die dezelfde naam hebben als de prehistorische rivier- of beeknaam, waarschijnlijk stammen die dorpen al uit de Keltische tijd. Voorbeelden zijn: Swalmen, Susteren, Gulpen, Roermond, Itteren, Mesch, Geleen en Geul.

Renes heeft aangetoond dat de oudste dorpen in de rivier- of beekdalen liggen. Vele van deze komen verder in deze serie aan de orde komen. o.a. Stein alwaar al 7000 jaar bewoning geconstateerd is en Amby 3000 jaar.

Welke heerbanen zijn er nu gevonden?

Er zijn weinig onderwerpen uit de Limburgse geschiedenis waarover zoveel geschreven is als over de Romeinse heerbanen. Een belangrijke publicatie over dit onderwerp werd rond 1960 gepubliceerd in Limburgs verleden door Mr. H.

Hardenberg in het hoofdstuk "Romeins verleden". Deze en andere schrijvers reconstrueerden zovele Romeinse heerbanen aan de hand van Romeinse vondsten en veronderstellingen dat de latere provinciale archeoloog, drs. W. Willems, zich genoodzaakt zag om "orde op zaken te stellen". Zijn boodschap luidde dat men bij geschiedschrijving niet moet uitgaan van veronderstellingen doch van wetenschappelijk onderzoek. Dat betekent dat er pas sprake is van een Romeinse heerbaan als dat archeologisch bewezen is of dat er andere b.v. historische bewijzen zijn.

In zijn kaart van Romeins Limburg (tekening) zijn de Romeinse heerbanen ingetekend. De wegdelen waarvan de Romeinse oorsprong bewezen is staan als doorlopende lijn aangegeven en de wegdelen waarvan een Romeinse oorsprong vermoed wordt staan als stippellijn op de kaart.

Deze "Romeinse wegenkaart" van de Rijksdienst

voor Oudheidkundig Bodemonderzoek vermeldt een aantal zekere wegen waarvan de juiste loop deels bewezen is. Tot die zekere wegen behoren de volgende heerbanen:

1. De weg van Noord-Frankrijk naar Keulen ofwel de "Keulse Baan". Deze weg liep via Tongeren, Maastricht, Valkenburg, Heerlen en Rimburch en was van enorm belang voor de ontwikkeling van Zuid-Limburg.
2. De weg tussen Maastricht en Nijmegen ofwel de "West-Maas Baan". Via Maaseik, Heel, Kessel en Blerick volgde deze heerbaan de westelijke zijde van de Maas.
3. De weg van Maastricht naar Aken via Bemelen en Gulpen.
4. De weg van Trier via Aken naar Xanten. Deze "Xantenbaan" kruiste in Heerlen (Coriovallum) de zgn. Keulse Baan (nabij de Romeinse Thermen) en liep verder via Tudder en Melick langs Venlo.

Nog geen bewijs

De veronderstelde Romeinse heerbaan van Maastricht naar Nijmegen aan de Oostzijde van de Maas staat op de kaart niet voor niets als stippellijn aangegeven. Zelfs in de Romeinse nederzettingen Stein en Tegelen zijn geen harde bewijzen gevonden voor deze heerbaan.

Op de kaart staan niet de veronderstelde heerbaan tussen Maastricht en Sittard en de Oeslingerbaan (ofwel Limburgstraat) die vanuit Maastricht via Cadier en Keer naar Trier gelopen zou hebben.

Ondanks het feit dat Maastricht in de Romeinse tijd (in tegenstelling tot Heerlen) nergens vermeld is, bewijst de Romeinse wegenstructuur het belang van Maastricht ofwel het Romeinse Castellum (fort /Versterking) Mosa(e) Trajectum aan de brug over de Maas.

Onderzoek van oude kadasterkaarten

Sinds een jaar of tien verzamel ik alle archeologische en geschiedkundige feiten en zet die per dorp op de landkaart. Op die wijze krijg je een goed overzicht. Daarnaast heb ik gebruik gemaakt van een "nieuwe?" onderzoeksmethode en wel die van drs. J. Renes. Deze schreef in 1988 een nieuw

standaardwerk over de Limburgse geschiedenis met als titel "De geschiedenis van het zuid-limburgse cultuurlandschap". Bij zijn boek voegde hij ook wegenkaarten met aanduiding van de ouderdom van die wegen. Op grond van oude kadaasterkaarten kun je zien of een weg ouder of jonger is dan de middeleeuwse verkaveling.

Een weg die dwars door de middeleeuwse verkaveling loopt is dus van latere datum. En wegen die ouder zijn dan de perceelsindeling kunnen van Romeinse oorsprong zijn. Op grond van zijn onderzoek kon hij weinig terugvinden van oeroude doorgaande wegen.

Ik heb zelf dat onderzoek overgedaan in 1989 en ben tot andere conclusies gekomen. Ik heb alle oude kadaasterkaarten (kadastrale minuutplannen van rond 1830) van Zuid-Limburg bekeken en de oeroude wegdelen op kaart gezet.

Via onderzoek van de oude kadaasterkaarten kom ik tot meer oude doorgaande wegen dan Renes en het is niet toevallig dat een groot aantal van deze oeroude wegen overeen komt met zekere en veronderstelde Romeinse wegen.

Voerendaal, een verbindingsweg vormden tussen de villa en de heerbaan/handelsweg.

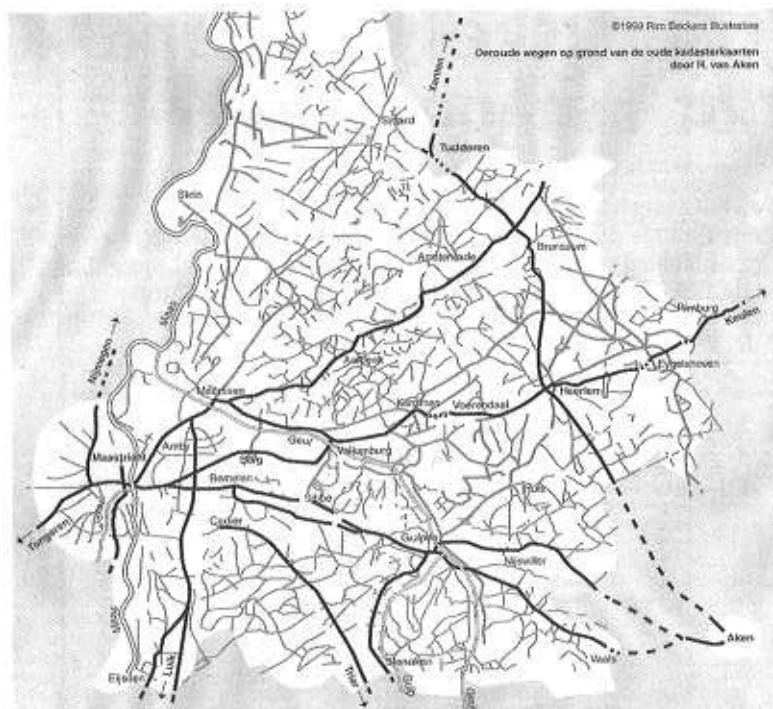
Opvallend is overigens dat de veronderstelde verbindingsweg tussen Maastricht en Sittard in de kadaasterkaarten niet terug te vinden is, het kan zijn dat zo'n weg later in onbruik geraakt is of dat hij nooit bestaan heeft. In Sittard zijn echter vrij recent wel aanwijzingen gevonden voor het bestaan van deze weg.

Blijkens de kadaasterkaarten lijkt er een oeroude weg te lopen tussen Maastricht en Schinveld, welke de Xantenbaan kruist in Merkelbeek. Deze weg loopt over Meerssen, Schimmert en Nuth. De route moet nader onderzocht worden alvorens verdere conclusies te trekken.

Een derde onderzoeksmethode is het bekijken van de situatie ter plekke. Als de schrijvers van het boekwerk "Langs de weg" uit 1987 beter bekend waren in de streek, dan hadden zij nooit durven te beweren dat de zogenaamde Romeinse weg van Dokter Beckers in Houthem onderdeel was van de grote heerbaan Maastricht/Keulen. De bekende arts/archeoloog Beckers had een verharde weg gevonden onder de Putweg in

Houthem. Bij de aanleg van riolering rond 1990 is mij gebleken dat deze weg dood liep, bovendien liep hij in de verkeerde richting. Dit wegdeel bij de Vroenhof kan van Romeinse oorsprong zijn, doch is waarschijnlijk geen onderdeel van de "Keulse Baan". Een baan door het drassige Geuldal zou in strijd zijn met de normale uitgangspunten voor een Romeinse heerbaan n.l. zo droog en recht mogelijk. Uit de kadaasterkaarten blijkt dat de hoger gelegen (en dus droger) oude rijksweg oeroud is en dat daar die baan waarschijnlijk te vinden is, zoals ook in Strabeek gebleken is.

Reacties zijn van harte welkom, temeer omdat de meningen nog steeds sterk verdeeld zijn en er nog te weinig bewijzen zijn m.b.t. de diverse routes.

Kaart Zuid-Limburg (H. v. Aken, Rim Beckers)

De geaccentueerde wegen wijzen op grote Romeinse heerbanen, de "dunnere" wegen op andere oeroude wegen. Tot deze laatste categorie behoren zeker een aantal secundaire Romeinse wegen die zoals de Steinweg in

Hary van Aken

Kerkveldweg 5, 6343RJ Klimmen/
Voerendaal,(NL) Tel.: 045- 4052524

e-mail: h.vanaken@tiscali.nl

Vormingsactiviteiten van de Limburgse Natuurgidsen VZW i.s.m. LIKONA

	Onderwerp	Datum 2005	Uur	Activiteit	Gids / Begeleider	LIKONA i.s.m.	Plaats	Plaats van Afspraak
1	Mossen	09 01 05	09h00 - 12h00	Inventarisatie excursie	Jan Verstraeten	Mossen werkgroep	Hochterbampd	9h45 kerk Neerharen
2	Houtzwammen	16 01 05	09h00 - 12h00	Inventarisatie excursie	Jos Tuerlinckx	Mycolim	Stiemberbeek	09h00 Genk Sporthal Emiel Vandorenlaan
3	Diersporen zoeken	13 02 05	09h00 - 12h00		Jos Ramaekers		Nietelbroeken	09h00 Kerk Wimmertingen
4	Korstmossen	20 02 05	09h30 - 16h30	Inventarisatie excursie	Dries Vandenbroeck	Mycolim	De Maten Genk Kerkhof Hasselt	09h30 Parking Slagmolen Slagmolenstraat 14h00 Kerkhof Hasselt Kempische Steenweg
5	Mossen	13 03 05	09h00 - 12h00	Inventarisatie excursie	Jan Verstraeten	Mossen werkgroep	Bosbeek As	09h00 Kerk Niel-bij-As
6	Maasvallei	03 04 05	09h00 - 12h00		Armand Janssen		Bergervan	09h00 Kapel v.d Weerstand Rotem
7	Voorjaarswandeling	10 04 05	10h00 - 16h00		H Vanderlinden Chris Marneffe	CVN cursus NG	Voorjaarsbloeiërs	10h00 Kerk Han-sur-Lesse
8	Insecten en kleine bestjes	17 04 05	09h00 - 12h00		Luc Crèvecoeur	Insecten werkgroep	Zolder	19h00 Kerk Bolderberg
9	Kalkgrasland	01 05 05	09h00 - 12h00		Hugo Vanderlinden	Planten werkgroep	St.-Pietersberg	09h00 Kerk Kanne
10	Adventieven op de vloeivelden Neerpelt	08 05 05	09h00 - 12h00	Inventarisatie excursie	Jean Vangrinsven	Planten werkgroep		09h00 Kerk Sint Huibrechts-Lille
11	Kalkhellingen van de Gaume	22 05 05	7h00 - 21h00	Busreis Inscr : Pol Peeters tel.: 013.52.27.25	Guido Huygens Pol Peeters H Vanderlinden	W.E.L.		07h00 Carpool Lummen
12	Geologie De Maas bij Dinant	05 06 05	8h30 - 18h00		Pol Denis H Vanderlinden			08h30 Afrit 32 Genoelselderen